

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De Inventione. Nutrix inuentionis eruditio, & an eruditæ debeant esse
orationes. Capvt II.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

DE INVENTIONE.

Nutrix inuentionis eruditio, & an eruditæ debeant esse orationes.

CAPVT II.

eendo voluptatē, vt quiescere nullo modo possunt, putantq; se ijsdem auribus audiri ab omnibus, quo feruoris impetu dicunt: Partim etiā contingit doctis; sed confusis plerumq; & morosis hominibus, qui nunquam sibi satisfaciūt, nisi quicquid mente conceperint, id totum in turbæ circumstantis aures effuderint.

Hoc elegiū tribuit Seneca Cassio Severo, 3. contr. in prof.

Magnū proculdubio vitium, & haud scio an vllum sit in oratore, quod magis auditorum animos dererreat: Paucos admodum inuenias, de quibus illud dicatur, *Timebant ne doctiores*, & si illi prima, aut altera concione, vbi nouitas auditorum mentibus quodammodo lenocinatur, placuerint, tamen si pergant, sicut onerosi: ad eō etiam speciosi sermonis. immodica prolixitas fastidijs adhaerescit.

Sed eō imprudentiores sunt, qui siue in poesi, siue in orationibus, siue in concionibus, cum trita, communia, & frigida penē dicant omnia, hanc tamen verborum luxuriam profundant, nec benē morientibus obtemperant, modō dicendi titillans quoddam desiderium expleant. O graue cacothēs, & apud occupatas aures odiosum! Audiant tandem illud D. Gregorij Nazianzenī dictū, *Κεντὸ πᾶλλον πρὸς νόσον* Adige equum ad metam. Argumentum sequere, ad rem veni, quorsum tot loci commutes: quo spectant tot Parerga: quo tot historiae: tot testimonia: Verum haec pulchra sunt. Esto, sed non erat hic locus, *scilicet simulare cuprosum*. Peribit igitur mihi labor iniutus: It. ne auditorum aures pereant. Sed speciosum est ad doctrinam multa dicere. Erras, nunquam illud Callimachi legisti, *μᾶλιστα βίβη, μᾶλιστα μολύβδου*: nunquam Demosthenis illam vocem auream audisti, *οὐ τὸ μέγα εἶ ἀλλὰ τὸ εὐ μέγα*. Non quod magnū est bene est, sed quod bene est, magnū est.

Sapius in libro memora ut Persius vno. Quam leuis in tota Marsus Amazonide.

Magna prudentia est manum de tabula opportune, & loco deponere.

Ne igitur haud leuis trahatur error ex limine, serio considerandum est, initio quid veniat in discepcionem, quid sit attributū, quale subiectum: an sit infinita quaestio, an finita, an simplex, an comparata, cuius generis sit, & status, an finitionis, an qualitatis, an coniecturae: Quae omnia, vbi perspecta fuerint, & sensu, intelligentiaq; distincta, tum demum in destinatum scopum omnia argumenta erunt dirigenda, ac primum ab inuentione incipiendum.

PRIMUS fons inuentionis est eruditio vana, ex qua omnem eloquentiam crescere, ditio nutritur, ex qua omnem eloquentiam crescere, ditio nutritur. Neque enim perfectus orator esse potest, qui non omnium rerum cognitione, atque intelligentia dignissimarum, perfectus compleuit suum. Vt Persae arbor Nili aquis irrigata, floret cultius, & parit vberius: sic manantibus doctrinae riuus persula virefcit eloquentia. Tolle eruditionem a dicendi facultate:

Επιρροὴ δὲ ταῦτ' ἐστὶ, καὶ σομῆματα quid aliud erit, quam loquentia puerilis: quam arbor foliorum luxurie vestita, sed fructus expers: quam arena (vt aiebat ille) sine calce. Bene igitur oratori futuro, necessariam esse multarum artium scientiam iudicat Fabius Quintilianus.

Vana eruditio nutritur eloquentia. Plutar. in Iside. Ofride.

Quintil. l. 1. c. 10.

Cic. l. i. de oratore.

Omnes ingenue artes necessariae eloquenti.

Bene M. Tullius (sic sentio neminem in oratorum numero habendum, qui non sit omnibus ijs artibus, quae sunt libero dignae perpolitus, quibus ipsis, si in dicendo non utimur, tamen apparet, atq; extat, vtrum simus earū rudēs, an didicerimus. Vt qui pila ludunt, non videntur in ipsa lusione artificio proprio palastrae: sed indicat ipse motus, didicerintne palastram, an nesciant: & qui aliquid fingunt, & si tum pictura non videntur, tamen vtrum sciant pingere an nesciant non obscurum est: sic in orationibus hisce ipsis iudiciorum, concionum, Senatus, etiam si propriae ceterae non adhibentur artes, tamen facile declaratur, vtrum is qui dicat, tantummodō in hoc declamatorio sit opere iactatus, an ad dicendum omnibus ingenueis artibus accesserit.) Qui locus sanē eximius est ad dissoluendam controuersiam, quam nunc agitari inter multos video; vtrum doctam esse oporteat orationem: de quo varias, & discrepantes audiuius sententias.

Alij, quasi eruditioni liberaliori bellum indixerint, toti sunt in structura, & compositione verborum: ex quo illud quidem assequuntur, vt comptē, & fluidē dicant, rerum autem succum, & opulentiam nullam habeant: idque certis tumentur addicti rationibus, quod eruditio, & eloquentiae facultates sint inter se di-

An doctae orationes esse debeant.

icitas
nda.

fincta, in orationibus verò eloquentiã, nõ doctrinam proficeantur: neque summorum oratorum, vt Demosthenis, & Ciceronis orationes, hoc inanis doctrinæ fucõ, (vt appellant) sint ornata.

Alij doctum rati esse oratorem oportere, historijs, & testimonijs orationes sine vllõ discrimine referunt, & in dictione inertes, hoc vnum curant, vt variam doctrinã suppellestem explicent. Qui profectõ videntur omnes à vera, germanaque oratoriã facultatis ratione aberrare. Nam, qui omnem doctrinam fugiunt, licet orationis structura, & omni verborum expolitione sint excellentes, necesse est cum magno auditorum rædio audiri, & ab optima oratoris maiestate longius abesse: Qui vero solis antiquarijs rebus, eruditioni, variisque doctrinæ inhiant, spiritus elidunt eloquentiæ. Adhibenda est in eo, sicut in cæteris rebus temperies, & quid res, quid locus, quid aures, aut patiantur, aut expectent, considerandum est.

Temperies eruditionis.

Oratori dicendũ est in concione, in iudicijs, in senatu, de re ciuili, & negotiosa: cum Hannibal est ad portas, cum de fœdere Pyrrhi agitur, cum squallet reus: Putidum est hic ad doctrinã ostentationem in parergis ludere, & necessaria negligere: penè vitium est eruditionem profiteri: itaque, & prudentes oratores, etiam si doctrinam adhibeant, nonnunquam tamèn ea dexteritate faciunt, vt illud, quod dicunt, sponte sua influere, non quæsitum esse videatur, tot condimentis deinde leniunt, atque aspergunt, vt popularibus etiam auribus reddat familiare. M. Tullius in Miloniana, amplissimam illam, & grauissimam de prouidentia diuina disputationem attingit eo loco, quem alio in libro commemorauimus. Non affert hic diuersas Philosophorum de ea re sententias, abstrusaque rationes, & argutias, sed rem dumtaxat proponit, & graui similitudine illustrat, cauet autem pluribus disquirere, ne forum in academiã videatur commutare. Pro Murena verò Stoicæ sectæ capita perstringit, & exagitat, sed qua industria? qua vrbaniã? Ita planè hæc tractat, vt videatur non ignorare, imò plenissimè scire, sed ratione fœi, & iudiciorum plura consulto minimè dicere. Is est igitur in istius generis orationibus doctrinæ modus.

Quomodo in ciuili oratione adhibenda eruditio.

Quomodo in epidiictico genere.

At verò, si extra fori, & iudiciorum negotiosa, aut certè reatus, & squaloris subsellia, habenda sit oratio, in qua eruditio expectatur, speratur delectatio, & non modo fructus animorum, sed etiam suauitas elocutionis requi-

ritur, quales sunt, quæ olim à magni nominis Sophistis habebantur, & nunc etiam in scholis Rhetorum haberi possunt. Quis non videt hic adhibendam esse eruditionis succulentam vbertatem: cum verbis tantum, grauium personarum aures non pascantur, sed magnis rebus innutiantur. Qui Demosthenis, & Ciceronis orationes, ad hanc sententiam perimendam afferunt, plumbeo gladio eam iugulare conantur, nulloque rationis fundamento impugnant, vel Ciceronis ipsius iudicio, qui hæc orationum genera, quæ illi confundunt, explicitissimè distinxit. Neque verò, cum eruditionem adhibendam dico, eos imitari velim, qui scholia, & farragines orationum loco scribunt. Volo eruditas rationes, ex omni scientia petitas, volo historias, & effata, & leges, & similitudines, sed ea lege, vt istis illustretur, non tota oblinatur oratio, vt hæc digerantur, non inferantur, vt ordine, vt loco disponantur, vt figuris dictionum vestiantur, vt omnium florum varietate, vt affectibus, vt copiosa suauitate respergantur.

Cicero in orat. epidiicticis orationes aperit, & palam omni vniuersitate exponit ostendit.

Primus fons inuentionis historia.

CAPVT III.

Occurrit primùm historia, quæ ad orationem alendam, & firmis veluti adminiculis sustentandam plurimum valet. Nec is à vero aberrat, qui eam veluti eloquentiæ horreum quoddam nominat. Est eius certè vis admirabilis, ex qua efficitur, (quod ait D. Gregorius Nazianzenus) vt vnius hominis mens, ex omnium mentium, & sæculorum perfectione, in vnum sapientiæ aceruum coalescere videatur. Quid diuinius, quàm omnia nosse, quàm distinctissimas regiones velocissimi sideris more lustrare? quàm omnium ætatum memoriam, res gestas, facta, exempla perferere; quàm imperiorum status, ortus, progressus, vicissitudines, decursus, exitus vno mentis aspectu contemplari? Quid illustrius, quàm regendi, militandique disciplinam, clarissimarum virtutum effigies, in vnam veluti tabulam congestas inspicere, præterita cum presentibus comparare, alieno damno sapere, salutaria inde præcepta ad omnem vitæ culturam decerpere.

D. Greg. Naz. in cõmine ad vniuersum cobulum.

ἢ ἡς τὰ κρυφα βλαστάνει βέλματα, Nec

A. Eschyl. in i. in. d. Nec